

Teel kliima- neutraalsuseni

KADRI SIMSON
Euroopa Komisjoni
energeetikavolinik

Euroopa Liit soovib olla aastaks 2050 esimene kliimanutraalne kontinent ja on viimastel aastatel teinud selleks tööd, mis on innustavalt mõjunud paljudele riikidele maailmas.

Kui Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen tuli 2019. aasta detsembris avalikkuse ette Euroopa rohelise kokkuleppega, olid tunnid juba alanud. Selle „Kevade“ parafraaseeringuga on sobilik alustada lugu rohepöördest, sest kui komisjoni uue koosseisu esimene ametlik tööpäev oli 2. detsember, siis juba 11. detsembril esitles president Euroopa rohepöörde plaani.

Rohelepe peamine eesmärk on muuta Euroopa 2050. aastaks maailma esimeseks kliimanutraalseks maailmajaoks, andes samal ajal hoogu juurde ka kontinendi majanduse arengule ja konkurentsivõimele. Muudatused on vajalikud, kuna praegune poliitikaraamistik ei võimalda Euroopa Liidul täita ei 2019. aastal Pariisi kokkuleppe raames võetud kohustusi ega ka neid, mis on meil tulevaste põlvkondade ees.

Hiljutine ÜRO valitsustevahelise kliimapaneeeli (IPCC, Intergovernmental Panel on Climate Change) raport (IPCC 2021) hoiatas, et mõned kliimamuutuste tagajärjed on nüüdseks juba pöördumatud ning kinnitas taaskord, et kliimamuutuste ja inimtegevuse vahel on ühemõtteline seos. See ei ole muidugi uudis – IPCC on kliimakriisi tõsidust kajastavaid raporteid avaldanud juba aastast 1990. Praegu oleme aga jõudnud olukorda, kus iga viivitatud kuu ja aasta muudavad protsessi tagasipööramise aina keerulisemaks.

Tihti peale üritatakse kaalukaussidele panna kliimamuutustega võitlemine või *status quo* säilitamine, kuid viimane valik pole praeguseks enam realistlik. Kliimaväljakutsega mittetegelemine ei tähenda praeguse olukorra jätkumist, vaid järsku halvenemist. Swiss Re Institute'i analüüs (Swiss Re Institute 2021) näitab, et kui kliimamuutusi leevendavaid meetmeid kasutusele ei võeta, siis võib maailmamajandus kahaneda 2050. aastaks 18 protsenti. Kõige halvemal juhul võib Hiina kaotada oma SKPst 24 protsenti, Euroopa peaaegu 11 protsenti ning USA 10 protsenti. Kliimamuutused ei ole ainult keskkonna-, vaid ka majanduslik, sotsiaalne ja julgeolekualane probleem.

Roheline kokkulepe pole pelgalt kaunisõnaline tegevuskava. Euroopa Liidu kliimaseaduse vastuvõtmisega,

mis jõustus käesoleva aasta 29. juulil, nõustasid kõik Euroopa Liidu liikmesriigid ambitsioonikamate kliimaeesmärkidega aastateks 2030 ja 2050 ehk lubadused muutusid õiguslikult siduvaks.

Samuti on meil kohustus kodanike

Kliimamuutused ei ole ainult keskkonna-, vaid ka majanduslik, sotsiaalne ja julgeolekualane probleem.

ja tulevaste põlvkondade ees. Küsitlused (European Union 2021) näitavad, et kliimaküsimused lähevad eurooplastele vägagi korda. Rohkem kui üheksa inimest kümnest leiab, et kliimamuutused on tõsine probleem (93% ELis) ning rohkem kui pool ELi kodanikest (57%) on arvamisel, et Euroopa Liit peab selleks midagi tegema ning veelgi enam riikide valitsused (63%) ja ettevõtjad/tööstus (58%). See on arusaadav – piisab pilgust Eestimaa tänavu-sele suvele või üleujutustele Euroopas, et mõista kliimamuutuste karmi reaalsust. Ja need on üksnes näited meie kodu lähedal toimuvast – ülemaailmsed muutused on aga veelgi ilmsemad.

Õnneks kinnitavad analüüsid, muu hulgas Euroopa Komisjoni eelmisel aastal avaldatud sadade lehekülgede pikkune mõjuanalüüs (European Commission 2020), et kasvuhoonegaaside vähendamine ja majanduskasv ei ole omavahel vastu-olus. Faktist kinnitust sellele pole vaja kaugelt otsida – Eesti on oma emissioone võrreldes 1990. aastaga vähendanud rohkem kui poole võrra (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2019),

majandus on selle aja jooksul aga hoogsalt kasvanud. Euroopa Liidu tasandil olid 2019. aastal heitkogused 1990. aastaga võrreldes hinnanguliselt 25 protsenti madalamad, majandus kasvas samal ajavahemikul aga 62 protsenti. Samuti näitavad prognoosid, et 2030. aastaks heitkoguste vähendamine 55 protsendi võrra on nii majanduslikult teostatav kui ka Euroopale kasulik.

COVID-19 JA RAHASTUS

Roheleppe rong oli aga vaevalt Schumani rongijaamast¹ lahkunud ning saanud mõned kuud teel olla, kui maailma tabas COVID-19 pandeemia. Ennekõike tuleb koroonakriisist mõelda kui tervishoidu tabanud hädaolukorrast, kuid tegelik pilt oli ja paraku on jätkuvalt palju laiem. Paljud eeldasid, et niivõrd laialatusliku tervisekriisi tõttu unustatakse varasemalt kokkulepitud eesmärgid, sh kliimaneutraalsus, kuid Euroopa Liit mõistis kohe, et kriisist väljumist ja taastumist tuleb kasutada pikemaajaliste eesmärkide hüvanguks. Rohepöördest sai – koos digipöördega – ELi kriisist väljumise aluspõhimõte.

Rohepöore on ELi tööstus-, teenindus-, transpordi- ja energiaspektori jaoks suur investeerimisalane väljakutse, sest Euroopa majandus tugineb endiselt suures ulatuses söele, naftale ja gaasile. Tõeliselt jätkusuutlik majandus tähendab fundamentaalseid muutusi: me peame leidma alternatiivi fossiilsetele kütustele, prioriteediks seadma energia- ja ressursitõhususe ning kandma looduskeskkonna eest paremini hoolt. Meil on vaja uut mudelit, mis põhineb taastuvenergial ja ringmajandusel. Just kriisi ajal on õige aeg majandust lisainvesteeringutega elavdada. Ja on õige teha investeeringud tuleviku lahendustesse, mitte eilsetesse tehnoloogiatesse, kuhu aastateks lõksu jääme.

COVID-19 kriisist väljumiseks võeti ELis

¹ Euroopa Komisjoni hoone kõrval asuv rongi- ja metroopeatus.

vastu 750 miljardi suurune taasterahastu „Next Generation EU“, mille keskseteks prioriteetideks on just rohe- ja digipöörde toetamine. Taaste- ja vastupidavuskavade (*Recovery and Resilience Plans, RRP*) koostamisel oli liikmesriikidel kohustus vähemalt 37 protsenti vahenditest planeerida rohepöörde toetamisele. Samuti pidid kõik kulutused olema kooskõlas Pariisi kokkuleppe eesmärkidega ning vastama põhimõttele *Do no significant harm* [‘ära tee olulist kahju’]. See väldib raha raiskamist ja varade kasutuskõlbmatuks muutumist, mis nõuab hiljem täiendavaid kulutusi. Samuti muudavad investeeringud uuenduslikesse ja vähese CO₂ heitega tehnoloogiatesse Euroopa majanduse nüüdisaegseks ja keskkonnasäästlikuks. Sellised põhimõtted kehtivad ka Euroopa Liidu seitsmeaastasele eelarvele. Kõiki ELi vahendeid kokku lüües on meil kasutada 1,8 triljoni suurune finantspakett, mis on läbi aegade suurim.

KONKREETSED ALGATUSED

Roheleppe väljakäidud eesmärkide elluviimiseks on Euroopa Komisjon viimase aasta jooksul esitanud hulganisti konkreetsemaid valdkondlikke strateegiaid ja seadusandlikke ettepanekuid. Olulised on just Euroopa Liidu tasandi regulatsioonid, et tagada siseturu jätkuv toimimine ja riikide proportsionaalne panustamine ühiselt võetud eesmärkidesse.

Üks suurimad, kui mitte suurim väljakutse on energeetikasektoris, kuna 75 protsenti ELi kasvuhoonegaaside heitest on pärit just energia tootmisest ja kasutamisest. Euroopa Liidu aluslepingute järgi on igal liikmesriigil õigus kujundada enda energiaportfell ehk missugustest allikatest varustatakse riigi energiatarbimist. Lõppeesmärk on aga kõigil üks: süsinikuvaba, paindlik ja vastupidav energeetikasektor. Toetamiseks liikmesriike dekarboniseeritud energiasüsteemile üleminekul on Euroopa Komisjon viimase kahe aastaga välja käinud mitmeid olulisi strateegiaid: energiasüsteemide loomimise

strateegia, vesinikustrateegia, avamere taastuvenergia strateegia, renoveerimislaine ning metastrateegia.

Kesksel kohal on energiasüsteemide loomimise strateegia, mis loob eeldused peamiselt taastuvenergeetikal põhineva ja senisest oluliselt efektiivsema energiasüsteemi toimimiseks. Vajalik on luua sünergia mitme sektori – transpordi, tööstuse, elamuehituse, gaasivarustuse – vahel. Teisisõnu, energiasüsteemi tuleb kavandada ühtse tervikuna, ühendades erinevad energiakandjad, taristu ja tarbimissektorid, mis vähendab ühiskonna kulusid ja toob süsteemi paindlikkust.

Roheline vesinik

Üks konkreetne näide suuremast paindlikkusest on roheline vesinik, mis ühelt poolt aitab vähendada eri sektorite CO₂ heidet ning samas salvestada taastuvatest allikatest toodetud energiat ajaks, mil tuul ei puhu või päike ei paista. Vesinik on eriti oluline nendes sektorites, kus elektri kasutamine ei ole võimalik või on liiga kallis – näiteks rasketööstus või osa transpordisektorist. Kasutades rohelist vesinikku – ehk taastuvenergiast elektrolüüsiga toodetud vesinikku – ei teki kasvuhoonegaase ega paisku õhku muud reostust.

Praegu ei suuda taastuvenergiast toodetav vesinik fossiilkütustel põhineva vesinikuga hinnas veel võistelda, kuid prognooside kohaselt muutub see juba selle dekaadi lõpuks. Oleme seadnud eesmärgiks, et 2024. aastaks toodame Euroopas miljon tonni rohelist vesinikku aastas ning aastal 2030 tõuseb see kogus kümne miljoni tonnini. Selleks, et vesinik saaks oma potentsiaali realiseerida, peab see olema puhas, mõistliku hinnaga ja transporditav.

Vesiniku laiemaks kasutamiseks on vaja arendada transpordi- ja logistikavõimsusi. See tähendab torujuhtmeid, olemasolevate maagaasitorude uuendamist, tankimisjaamu, hoidlaid ja laevandust. Eelkõige näeb Euroopa Liit oma ülesandena luua

toimiv turg ja vajalik infrastruktuur ning toetada nii vesiniku tootmist kui ka tarbimist varajases faasis.

Mul on hea meel, et ka Eestis tuntakse vesiniku võimaluste vastu suurt huvi ning mõeldakse teema peale. Loomisel on Eesti vesiniku teekaart ja näiteks eelnevalt mainitud taasterahastust plaanib Eesti investeerida 50 miljonit eurot rohevesiniku tervikahela loomisse, mis hõlmab nii rohelist vesiniku tootmist, tarnimislahendust kui ka lõpptarbimist.

Eesti plaanib investeerida taasterahastust 50 miljonit eurot rohevesiniku tervikahela loomisse.

Metaaniheite vähendamine

Süsinikdioksiidi järel on aga tähtsusele teine kliimamuutuste põhjustaja metaan, mille ohjamisega Komisjon samuti tegeleb. Lühikeses perspektiivis on metaani mõju kliimale 80 korda suurem kui süsinikul, mistõttu annab metaaniheite vähendamine kiireid tulemusi. Aasta aega tagasi võtsime vastu strateegia, mis hõlmab nii ELi siseseid kui ka rahvusvahelise tasandi tegevusi. Eelkõige on meie tähelepanu suunanud energia-, põllumajandus- ja jäätmesektorile, kust on pärit ligikaudu 95 protsenti inimtegevusega seotud metaaniheitest.

Hoonete renoveerimislaine

Kliimaeesmärkide saavutamisel on oluline roll ka hoonetesektoril. Hoonete arvele langeb ligikaudu 40 protsenti ELi energiatarbimisest ja 36 protsenti kasvuhoonegaaside heitkogustest. Renoveerimine ei aita ainult suurenda hoonete energiatõhusust,

vaid ka vähendada energiavaesust ning tagada inimeste heaolu. Euroopa poliitika ja rahastamine on juba aidanud suurendada energiatõhusust uutel hoonetel, mis tarbivad poole vähem energiat kui 20 aastat tagasi ehitatud hooned. Kuid 85 protsenti ELi hoonetest on ehitatud üle 20 aasta tagasi ning eeldatavasti on neist 2050. aastaks veel kasutuses 85–95 protsenti. Seega Euroopa Komisjon esitas 2020. aasta oktoobris renoveerimislaine strateegia ja selle kohaselt tuleb 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks Euroopa Liidus vähendada hoonete kasvuhoonegaaside heidet 60 protsenti, nende energiatarbimist 14 protsenti ning kütte- ja jahutusüsteemide energiatarbimist 18 protsenti.

Renoveerimislaine aitab kõrvaldada takistusi, mis muudavad renoveerimise tänapäeval keeruliseks, kulukaks ja aeganõudvaks. Komisjon on välja pakkunud paremad viisid renoveerimisest saadava kasu mõõtmiseks, energiatõhususe miinimumstandardid ning rohkem Euroopa Liidu rahastust ja tehnilist abi, mis soodustab keskkonnahoidlikke laene ning taastuvenergia allikate kasutamist. Olulisel kohal on ka üldkasutatavate hoonete, nagu koolide, haiglate ja haldushoonete renoveerimine.

Avamere taastuvenergia

Tuleviku energiasüsteem peab põhinema suuresti taastuvenergiast. Ja siin on väga oluline roll avamere taastuvenergiast. Euroopa merepiirkondade tohutu potentsiaali ärakasutamise ja avamere tuuleenergia hoogustamiseks loodud strateegia eesmärk on pakkuda arendajatele ja investoritele kindlust ning edendada teadusuuringuid ja innovatsiooni. Meri pakub rohkeid võimalusi taastuvenergia tootmiseks. Kõige tuntum lahendus on tuulikute paigaldamine merre, kuid järjest enam räägime ka merehoovustest ja lainete energiast ning ujuvatest päikeseparkidest.

Kui hoovustest ja lainetest energia püüdmise tehnoloogia on veel arengujärgus, siis suured meretuulepargid on juba praegu reaalsus ja neil on suur tulevikupotentsiaal.

Mul oli võimalus käia volinikuna riigivisiidil Taanis ning näha oma silmaga, kuidas on arenenud sealse Horns Rev tuulepargid. Kolmekümne aastaga on meretuuleparkide võimsus kasvanud võrreldavaks konventsionaalsete elektrijaamade omaga. See näitab, kui palju võib tehnoloogia areneda just nii pika aja jooksul, mis on jäänud meil 2050. aasta saabumiseni. Võimsuste kasvades tuleb aga selgelt reguleerida võimalused, kuidas riigid saavad ühiselt suuri tuuleparke ehitada.

Seetõttu on oluline ka ühenduste teema, sest keset merd puhast elektrit tootva tuulepargi toodang tuleb tuua ka tarbija koduse elektrikilbini või puhta vesiniku näol suurte tehasteni. Tuuleenergia on meie jaoks oluline sektor, kus Euroopa Liit on maailmas täna tehnoloogiline liider: kaheksa kümnest maailma suurimast turbiinootjast on pärit Euroopast.

EESMÄRK 55

Roheleping ja sellega kaasas käivad strateegiad on muidugi eelkõige visioon, mille rakendamiseks on vaja konkreetseid õigusakte. Käesoleva aasta juulis esitatud pakett „Eesmärk 55“ („Fit for 55“) on ülioluline samm meie teel kliimanetraalsuse poole. Need enam kui tosin konkreetset seadusandlikku ettepanekut on kogu Euroopa Liidu ajaloo üks ambitsioonikamaid ja olulisema mõjuga ettevõtmisi.

Pakett koosneb meetmetest, millega saavutada 2030. aastaks kasvuhooonegaaside 55protsendiline vähenemine. Kogu kliimanetraalsuse ja rohepöörde üks peamisi väljakutseid on just see, et suuri muutusi on tarvis juba sel aastakümnel: me ei saa oodata 2049. aastani ja siis tegutsema hakata. Ühelt poolt seepärast, et temperatuuri tõusu kontrolli all hoidmiseks on heiteid vaja kiirelt ja drastiliselt vähendada juba praegu, teisalt aga ka sellepärast, et paljud muutused – sealhulgas ka energeetikainvesteeringud – võtavad aega.

Sellepärast Euroopa Komisjon selle ambitsioonika meetmete paki

ka välja käis. See hõlmab süsiniku hinnastamise süsteemi rakendamist uutele sektoritele (maanteetransport, merendus, hooned); ambitsioonikamaid eesmärke põllumajandusele, transpordile, jäätmekäitlusele, metsandusele, energeetikale; rangemaid heitmenorme autodele ja kaubikutele; lennunduses ja laevanduses rohelisemate kütuste kasutuse soodustamist; energiamaksustamise ajakohastamist; süsiniku piirimehhanismi ja loomulikult taastuvenergia edendamist ning energiatõhususe suurendamist.

Minu portfellis on neist algatustest taastuvenergia ja energiatõhususe direktiivide uuendamine, kuna on selge, et uusi eesmärke ei saavuta vanade vahenditega. Komisjon käis seetõttu välja, et aastaks 2030 peaks taastuvenergia osakaal meie energiaportfellis olema 40 protsenti (hetke-eesmärk on 32%) ja energiatarbimises peaksime praeguste prognoosidega võrreldes olema 9 protsenti

Taastuvenergeetikat toetades ergutame oma majandust, tõhusam tarbimine vähendab inimeste ja ettevõtete kulusid.

kokkuhoidlikumad. Õnneks on Euroopas üsna selge üksmeel, et kliimaeesmärkide saavutamiseks on roheline energia ja energiasääst hädavajalikud. Aga mõlemas suunas tegutsemine on mõistlik ka muudel põhjustel: taastuvenergeetikat toetades ergutame oma majandust, tõhusam tarbimine aga vähendab nii inimeste kui ka ettevõtete kulusid.

ÕIGLANE ROHEPÖÖRE

Majanduse ja igapäevaelu ümberkorraldamine kestlikumaks, ressursitõhusamaks

ja vähem saastavaks on väljakutse ning mitmetes piirkondades negatiivsete sotsiaalsete mõjudega – vähemalt lühikeses perspektiivis. Kliimaneutraalsuse poole püüeldes on tähtis, et ei unustataks ega hüljatakse ühtegi piirkonda, ühtegi inimest. Eesti kontekstis on kindlasti kõige ebakindlamsse situatsiooni jäänud Ida-Virumaa, mis sõltub suurel määral põlevkivisektorist.

Euroopa Komisjon on algusest peale öelnud, et rohepööre peab olema kõigile õiglane ja kedagi ei tohi maha jätta. Euroopa vastus ja tugi nõrgematele piirkondadele, mis vajavad abi, on õiglase ülemineku fond. Antud rahastu pakub abi just nimelt nendele regioonidele, mis sõltuvad fossiilsete kütuste kaevandamisest või tööstusharudest, mis heidavad õhku palju süsihappegaasi

Õiglase ülemineku fond on juba paljudes liikmesriikides rakendamisel. Eesti pole ainus, kes ülemineku väljakutsetele vastu peab astuma. Juba mitu aastat tegutseb Komisjoni toel platvorm, mis aitab regioonide, mis on kivisööst loobumas. Oleme nüüd seda laiendanud ka pruun-õõle, põlevkivile ja turbale. Euroopas on rohkelt näiteid, kus riigid Poolast Rumeeniani ja Saksamaast Tšehhini on saanud konkreetset abi muutuste läbiviimise ning uute võimaluste ja töökohtade loomise planeerimisel, olgu see energeetika, tööstuses või turismisektoris.

Lisaks on Komisjon teinud ettepaneku luua kliimameetmete sotsiaalfond, millest on liikmesriikidel võimalik toetada investeringuid näiteks energiatõhususse,

uutesse kütte- ja jahutussüsteemidesse ning puhtamasse liikuvusse. Fondi rahastus tuleks heitkogustega kauplemise süsteemist laiendamisest ning aastatel 2025–2032 oleks selle suurus kogu ELi peale 72,5 miljardit eurot, millele lisandub sama suur panus liikmesriikidelt.

KOKKUVÕTE

Euroopa Liidul on selge nägemus, kuidas olla aastaks 2050 tõeliselt jätkusuutlik, inim- ja loodussõbralik ning öitseva majandusega kontinent. Kliimamuutuste peatamiseks aga üksnes Euroopa pingutustest ei piisa – siinsed 27 liikmesriiki vastutavad kokku vähem kui 10 protsendi globaalsete emissioonide eest.

Õnneks on Euroopa Liidu eeskujuteistelegi innustavalt mõjunud ning kliimaneutraalsuse eesmärgi on endale seadnud riigid Hiinast Ameerika Ühendriikideni ning Jaapanist Lõuna-Aafrikani. Viimati liitus *net zero*-klubiga ehk pisut ootamatu liige: Saudi Araabia. Kui ka oma riigi majanduse naftaekspordile üles ehitanud riigid ei näe muud võimalust, kui investeerida puhtasse energiasse, on see selge märk kliimamuutuste tõsidusest ning muutuste möödapääsmatuses.

See artikkel on kirjutatud Glasgow' kliimakonverentsi eelõhtul, lootuses näha juba paari nädala pärast kõiki maailma riike võtmas vastutust ja kohustusi selleks, et hoida ära kõige hullem. Kuid mis iganes tulemuse läbirääkimised toovad, peab võitlus kliimakriisiga jätkuma – teist planeeti meil varuks pole.

KASUTATUD ALLIKAD

IPCC (2021). Climate Change 2021: The Physical Science Basis. – https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Full_Report.pdf

MAJANDUS- JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUM. (2019). Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030. – https://www.mkm.ee/sites/default/files/teatis_eesti_riiklik_energia-ja_kliimakava_aastani_2030.pdf

EUROPEAN UNION. (2021). Eurobarometer. Climate Change. – <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273>

EUROPEAN COMMISSION. (2020). Impact Assessment on Stepping up Europe's 2030 Climate Ambition. Commission Staff Working Document. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020SC0176>

SWISS RE INSTITUTE. (2021). The Economics of Climate Change: No Action not an Option. – <https://www.swissre.com/institute/research/topics-and-risk-dialogues/climate-and-natural-catastrophe-risk/expertise-publication-economics-of-climate-change.html>